

Coperta colecției *Cărțile Exilului*: Viorel Pîrligras

DTP: Mihaela Chiriță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUSUIOCEANU, ALEXANDRU

Poezie și cunoaștere / Alexandru Busuiocanu ;
ed. alcăt. și îngrijită de Crisula Ștefănescu ; postf.
de Mihaela Albu. - Craiova : Aius, 2021

ISBN 978-606-562-960-8

I. Ștefănescu, Crisula (ed.)

II. Albu, Mihaela (postf.)

821.135.1

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

© Editura **Aius** Craiova, 2021

str. Pașcani, nr.9, 200151

Tel.: 0351 467 471

e-mail: editura.aius@gmail.com

www.aius.ro

Este interzisă reproducerea totală sau parțială a textelor,
pe orice suport audio, video sau electronic, fără acordul
deținătorului drepturilor de autor.

ISBN 978-606-562-960-8

ALEXANDRU BUSUIOCEANU

POEZIE ȘI CUNOAȘTERE

Ediție alcătuită și îngrijită de
Crisula ȘTEFĂNESCU

Postfață de Mihaela ALBU

CUPRINS

Crisula Ștefănescu: Alexandru Busuioceanu în corespondența dintre George și Alexandru Ciorănescu.....	7
--	----------

George Ciorănescu: Un poet român în Spania: ALEXANDRU BUSUIOCEANU

Traducere de Crisula Ștefănescu	31
Anii de formare.....	33
Eseistul.....	36
Istoricul de artă	38
Traducătorul.....	42
Istoricul.....	44
Omul de acțiune.....	47
Poetul.....	49

Alexandru Busuioceanu: Opt poeme din ciclul Nenumita lumină

Traducere: George Ciorănescu	53
Alexandru Ciorănescu: Introducere.....	55
Nenumita lumină	69
Tu în Apus	71
Noapte Sonoră	72
Aurore fără chip.....	73
Nimb	74
Dor Mare.....	75
A fi.....	76
A nu fi.....	77

Sfântul Ioan-Al-Crucii (San Juan de la Cruz)

Traducere Alexandru Busuioceanu	79
Lângă Apa Vavilonului.....	81
Noaptea obscură a sufletului.....	84
Cântare dumnezeirii lui Cristos și sufletului.....	86
Cântări sufletului în intimă comunicare de iubire de Dumnezeu	87
Cântarea sufletului care se bucură a-l cunoaște pe Dumnezeu prin credință ..	88

Alexandru Busuioceanu: Poezie și epifaniasm

Traducere George Ciorănescu	91
-----------------------------------	----

Aprecieri critice la prima ediție 101

Ștefan Ion Ghilimescu: Împotriva vinovatei uitări a meritului	103
--	-----

2021 – Anul Busuioceanu la Slatina

Ioan Florin Țuinea: Proscrisul Alexandru Busuioceanu se întoarce greu ACASĂ	113
Oameni instituții (I)	113
Proscrisul Alexandru Busuioceanu se întoarce greu ACASĂ (II)	114
Proscrisul Alexandru Busuioceanu se întoarce greu ACASĂ (III)	119

Datoria memoriei (Postfață de Mihaela Albu). 121**NOTE.....** 131**Notă biobibliografică Crisula Ștefănescu** 145

**Alexandru Busuioceanu în
corespondența dintre
George și Alexandru Ciorănescu**

La începutul lunii noiembrie 2009, am participat la un simpozion dedicat savantului Alexandru Ciorănescu, la zece ani de la plecarea sa dintre noi, simpozion desfășurat la Târgoviște (1), și, ulterior, și la Universitatea București.

În cadrul programului Zilelor Culturii Târgoviștene, după prelegerile participanților, a fost prevăzută și o vizită la casa familiei Ciorănescu, în Moroeni, locul de naștere a lui Alexandru Ciorănescu și a celorlalți opt copii ai dascălului Ion Ciorănescu, cel care, după studii în Germania, a introdus în țară primele școli de demutizare.

Casa, donată de Alexandru Ciorănescu *Muzeului Literaturii Române*, adăpostea la vremea aceea, la etajele I și II, cărți și obiecte ale familiei Ciorănescu, iar la parter primăria, care, după cum declarau autoritățile locale, urma să se mute într-un local nou construit, iar în locul ei, biblioteca din sat, purtând numele lui Ion Ciorănescu. Ulterior, după renovare, ni s-a spus, întreaga clădire avea să devină *Casa memorială CIORĂNESCU*. Și într-adevăr, în

2011, cu ocazia sărbătoririi a o sută de ani de la nașterea lui Alexandru Ciorănescu, s-a inaugurat și *Casa Memorială CIORĂNESCU*, sub egida *Muzeului Literaturii Române*.

În timpul vizitei din 2009, constatând că la bibliotecă nu existau decât vreo două cărți purtând semnătura lui George Ciorănescu, am promis că le voi trimite scrierile pe care le aveam în dublu exemplar. Revenind acasă am scos din biblioteca mea cărțile de autor primite în dar de la George Ciorănescu de-a lungul anilor, precum și cele apărute în țară după moartea sa, din 1993 încoace, să caut eventualele dubluri pentru a-mi onora promisiunile. Am recitit atunci, cu totul întâmplător, studiul său despre Alexandru Busuioceanu, publicat în 1962, în limba franceză, sub egida Fundației Regele Carol I. Un studiu captivant și care conține informații la prima mână.

Știam că George și Alexandru Ciorănescu îl cunoscuseră personal pe Busuioceanu și că îl admirau. Cunoșteam și istoria publicării acestui studiu, din corespondența celor doi frați, corespondență la care tocmai lucram și care a fost publicată între timp, în 2011, la editura *Bibliotheca* din Târgoviște (2), după cum îmi erau cunoscute și traduceri ale lui George Ciorănescu din Alexandru Busuioceanu, „*Opt poeme din ciclul NENUMITA LUMINĂ*”, cu o introducere de Alexandru Ciorănescu, publicate la Paris în 1963. (3)

Studiul lui George Ciorănescu, pe lângă creionarea personalității lui Busuioceanu, aduce, însă, și mărturiile prețioase ale celui care a fost de față la unele din întâmplările relatate, cum ar fi, ca să dau un singur exemplu, întâlnirea dintre Alexandru Busuioceanu și Constantin Brâncuși în atelierul din intrarea Ronsin.

Cum observasem în ultima vreme un interes crescând pentru opera lui Alexandru Busuioceanu, m-am gândit să ofer cititorilor din țară varianta în limba română a studiului lui George Ciorănescu, însoțit de traduceri mai sus menționate, inclusiv *Introducerea* lui Alexandru Ciorănescu, plus câteva traduceri făcute de Alexandru Busuioceanu însuși din misticul spaniol San Juan de la Cruz (Sfântul Ioan al Crucii) și publicate în primul număr al revistei *Apoziția*, München, 1973, revistă a cenaclului cu același nume, al cărui întemeietor și patron spiritual a fost pentru un sfert de veac George Ciorănescu.

Dacă studiul lui George Ciorănescu oferă cititorului un crochiu al personalității lui Busuioceanu, trecând în revistă anii de formare, activitatea de eseist, istoric de artă, traducător, istoric, om de acțiune și pe cea de poet, *Introducerea* lui Alexandru Ciorănescu la traduceri realizate de George Ciorănescu din ciclul *Nenumita lumină*, traduceri pe care Busuioceanu le-a revăzut și cărora le-a dat „*binecuvântarea*”, *Introducerea*, deci, se oprește asupra poeziei lui

Busuioceanu, în special asupra volumelor *Poemas Patéticos* și *Proporción de vivir* făcându-le o analiză în profunzime, identifică sursele și temele poeziei lui Busuioceanu și o plasează în context universal.

Alexandru Busuioceanu și cei doi frați Ciorănescu, George și Alexandru, s-au cunoscut personal și s-au apreciat reciproc. Aparțineau unor generații diferite. Alexandru Busuioceanu se născuse în 1896 și participase, cu arma în mână, întrerupându-și studiile universitare, la realizarea României Mari; Alexandru Ciorănescu văzuse lumina zilei în 1911, iar George Ciorănescu se naștea în țara întregită, în 1918.

Pe Busuioceanu, Alexandru Ciorănescu îl cunoscuse destul de bine încă de la București și între cei doi „se stabilise un dialog real” încă din acea perioadă. (4) L-a revăzut în timpul studiilor la Paris, cu ocazia unei vizite pe care Busuioceanu o făcea în Franța, „plin de căldură sufletească și deosebit de binevoitor”, ca și cum i-ar fi fost „un coleg mai mare”. Ulterior, Alexandru Busuioceanu a fost numit, în 1942, atașat cultural al Ambasadei Române din Madrid, Alexandru Ciorănescu a ocupat o funcție similară la Paris, în 1946, iar George Ciorănescu venea și el la Paris în 1947, cu intenția, declarată, de a-și trece un doctorat la Sorbona, ceea ce a și făcut, și cu hotărârea, nedeclarată, de a se stabili în Franța, care s-a materializat și ea. S-au reîntâlnit, în exil, la Madrid, când, spune Alexandru

Ciorănescu, el însuși plecase cam repede de la Paris să se stabilească în Spania.

Nu am cunoștință dacă George Ciorănescu și Alexandru Busuioceanu se cunoscuseră din țară, dar este foarte probabil să se fi întâlnit. Oricum, în exil drumurile lor s-au întretăiat de mai multe ori, deși Alexandru Busuioceanu trăia la Madrid, Alexandru Ciorănescu în Canare, Tenerife, iar George Ciorănescu la Paris și, ulterior, la München.

Alexandru și George Ciorănescu au fost, în exil, în corespondență și în contact permanent cu Alexandru Busuioceanu până la încetarea din viață a acestuia, în martie 1961, iar după aceea au continuat să se ocupe prin studii și traduceri de opera lui, să o comenteze și să o facă cunoscută atunci când au avut posibilitatea, cum a fost cazul, deja menționat, al publicării de către George Ciorănescu în primul număr din revista *APOZIȚIA*, apărut la München în 1973, a traducerilor lui Busuioceanu din San Juan de la Cruz. Chiar și în articolul program al *Apoziției*, George Ciorănescu face referiri la Busuioceanu. (5)

O primă scrisoare (păstrată), a lui George Ciorănescu către Alexandru Busuioceanu, este din 26 noiembrie 1949, când Busuioceanu se afla la Paris, iar George Ciorănescu îl caută la hotel, așa cum stabiliseră. Numai că prins cu examenele, află când ajunge, cu ceva întârziere, că Busuioceanu se mutase la Cité Universitaire. Mulțumită acestei întârzieri, suntem puși și noi

la curent, într-o mică măsură, cu preocupările intelectualilor români exilați. (6)

Următoarea menționare a lui Alexandru Busuioceanu este din 17 februarie 1950, când George Ciorănescu îi scrie fratelui său: „*Dragă Puiu, cred că ai sosit bine sănătos în Canare. Busuioceanu mi-a scris că l-ai vizitat la Madrid și i-ai transmis ultimile știri.*” Care vor fi fost ultimile știri, putem numai specula. Foarte probabil, privind Fundația Regală Universitară Carol I, deoarece în anul 1950, fiind desființată în țară de autoritățile comuniste, se punea problema reînființării ei în exil, la Paris. S-ar putea să fi discutat și despre traduceri ale unor poeme ale lui Busuioceanu din spaniolă în românește de către George Ciorănescu, care-i tradusese deja cinci poeme și cărora acesta le dăduse „binecuvântarea”. „*Trebuiau să apară în Luceafărul, dar revista naște greu din lipsă de fonduri*”, îi scria George lui Alexandru Ciorănescu în Canare. (7) Se simțise, de altfel, obligat să-l anunțe pe Busuioceanu despre zvonurile care circulau privitoare la incertitudinea nu numai a publicării poemelor traduse în „Luceafărul”, dar chiar și a revistei însăși. În privința Fundației, îl informează el, „*proiectul începe a se contura.*” (8)

În acea perioadă, George Ciorănescu, care-și luase doctoratul la Sorbona în științe politice, calificat primul, depusese o cerere de emigrare în Statele Unite, unde i se promisese o

slujbă, și spera într-o rezolvare favorabilă: „*Legea de imigrare în Statele Unite s-a votat. Se pare că aş avea şanse să intru şi eu ca personalitate politică, având şi o slujbă asigurată la Comitetul Eisenhower pentru a studia problemele danubiene. Nu mă entuziasmez, căci nu e o chestie pentru mâine şi cu proiecte mori de foame. Eu mă întreb dacă moralul şi fizicul meu vor mai rezista că, vorba lui Cioran, ne descompunem pe picioare.*” (9)

Iată însă că lucrurile iau o altă întorsătură, după cum aflăm dintr-o altă scrisoare din același an, din data de 4. XII. 1950, în care este vorba și despre Alexandru Busuioceanu. „*Cum plecarea mea spre USA nu e încă pe drumul cel mai bun, mă hotărâsem să intru la Fundație. Dar atunci a intrat în acțiune marea politică a universitarilor. Nici unul din amicii tăi, Bazilică [Bazil Munteanu] și Costică [Constantin Marinescu], nu mă agreează. Mi-au găsit un motiv bun de pus în ramă: sunt naț. ț. [național țărănist]. Pe de altă parte, Busuioceanu, care se găsește aci, și-a pus și el candidatura, vrând să se mute de la Madrid aci. În fața unei candidaturi majore, eu modest (de la Paris) era să mă retrag. Spre surprinderea neinițiaților, nici unul din cei trei mari (2+ Petrică [Petre Sergescu]) nu l-au agreeat pe Bus., deși nu-i găsesc măcar nodul în papura țărănistă.*” (10)

să se refere George Ciorănescu, ironic, vorbind de „marea politică a universitarilor”, la vreo tactică din mediile universitare de îndepărtare a celor care ar putea concura prin pregătire la una din pozițiile sau funcțiile pe care ceilalți le ocupă sau la care aspiră? O tactică de eliminare a eventualei concurențe? Tot ce se poate. I se întâmplase ceva similar și lui Alexandru Ciorănescu care, trecându-și doctoratul la Sorbona cu o teză de literatură comparată, „Ariosto în Franța”, devenea „concurrentul” lui Bazil Munteanu la catedra de literatură comparată de la Universitatea din București, episod relatat chiar de Alexandru Ciorănescu în „Amintiri fără memorie”. (11) Nici cu Profesorul Constantin Marinescu, Alexandru Ciorănescu nu era în relațiile cele mai cordiale, astfel că antipatii mai vechi se răsfrângeau și asupra lui George Ciorănescu.

În ceea ce-l privește pe Alexandru Busuioceanu, lucrurile par destul de clare: niciunul din cei doi menționați anterior nu l-au agreeat și nici Petre Sergescu (12), care avea să devină primul președinte al Fundației.

În cele din urmă, George Ciorănescu, numit de Constantin Vișoianu (13) și aprobat de Rege, va ocupa funcția de secretar (ulterior secretar general) al Fundației și va fi în relații mai mult decât civilizate cu Petre Sergescu și cu Constantin Marinescu. Cu acesta din urmă a purtat chiar o corespondență bogată, care se

păstrează în arhiva George Ciorănescu (14) și care ar putea oferi, publicată, multe date interesante despre o epocă zbuciumată a exilului românesc.

Lui Alexandru Busuioceanu i se va face, totuși, propunerea de a se ocupa de revista Fundației. Se pare că inițial era mai mult o funcție onorifică, din moment ce Alexandru Ciorănescu îi scria fratelui său: „Azi am văzut pe Busuioceanu. E foarte nemulțumit de corespondența cu Sergescu, pentru care n-are nicio simpatie, și declara că nu se ocupă decât contra plată de revista literară. Cred că l-ar interesa să se ocupe de ea, dar situația lui materială e destul de slăbuță, și cum bănuiesc că nu-i veți putea da satisfacție, va trebui să căutați alt director.” (15)

Trei săptămâni mai târziu aflăm, dintr-o scrisoare a lui George Ciorănescu, de data aceasta, că „lui Busuioceanu i s-au propus 3000 pesetas pe număr... de revistă, a 112 pg, 6 coale (...) Nu a dat până acum nici un răspuns”. (16)

Din documentele privind Fundația, adunate în volumul „George Ciorănescu și exilul românesc”, nu reiese că Alexandru Busuioceanu ar fi ajuns să se ocupe vreodată de revistă.

Un an mai târziu, prin noiembrie 1952, George Ciorănescu scriindu-i lui Alexandru Ciorănescu despre programul de publicații al Fundației Regale Universitare Carol I, menționa printre cărțile care urmau să apară în